

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ, ՄԱՅՐ ՅՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ
ՁԵՌԱԳՐԱՅ ՄԵՄԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ, Հայ-
կական Մատենաշար Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, Անթիլ-
իաս, 1984 (ԺԵ + 650 + [1]էջ):

Եթէ հայկական ձեռագիրները իմացական ու գեղարուեստական
թանկարժէք աւանդ կը համարուին, անոնց նուիրուած ցուցակները
նոյնքան կարեւոր անհրաժեշտութիւն դարձած են բանասիրական ու
գիտական աշխատանքներու համար: Ծուրջ 25 հազար զնահատուող
հայկական ձեռագիրներուն 11 հազարը եթէ ապահով ու խնամքով կը
պահուին Երեւանի Մեսրոպ Մաշտոցի անուան Մատենադարանի գրա-
պահոցներուն մէջ, մնացած 14 հազարին մեծ մասը ցրուած կը գտնենք
Սփիւռքի հայկական եւ ոչ-հայկական մատենադարաններուն մէջ:
Քանակական կարեւորութեան կարգով կ'արժէ յիշատակել մատենա-
դարանները Երուսաղէմի Սբ. Յակոբեանց Վանքին (4500 ձեռագիր),
Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան (4000), Վիեննայի Մխի-
թարեան Միաբանութեան (1200), Նոր Զուղայի Սբ. Ամենափրկիչ
Վանքին (1000), Լիբանանի Զմմառի Վանքին (700), եւն.:

Վերոյիշեալ մատենադարաններուն «ցուցակ ձեռագրացներ»ը,
հետզհետէ եւ մինչեւ 1972 թուական, մեծ մասով շնորհիւ Գալուստ
Կիւլպէնկեան Հաստատութեան Հայկական Մատենաշարին, լոյս էին
տեսած եւ դարձած մատչելի հայ եւ օտար գիտաշխատողներու:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի ձեռագիրներու հաւաքածոն, բաղ-
կացած 223 ձեռագիր հատորներէ, եւ 1248-էն 1886 երկարող ժամա-
նակաշրջանի պատկանող, ցարդ չունէր իր ամբողջական «ցուցակ ձե-
ռագրաց»ը: Այդ պահասն է որ այժմ կ'ամբողջանայ հրատարակումովը
«Մայր Ցուցակ Հայերէն Ձեռագրաց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողի-
կոսութեան» հատորին, կրկին շնորհիւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան
Հայկական Մատենաշարին՝ «տասնամեայ շրջանի վրայ տարածուած»
բծախնդիր, մանրակրկիտ ու ջանասէր աշխատասիրութեամբը Անու-
շաւան Վրդ. Դանիէլեանի: Երկարատեւ այդ աշխատանքին պտուղը՝
գիտականօրէն ճշգրիտ ու միաժամանակ տոկուն գործ մը, ընդարձակ
ու ծաւալուն:

Ուրախալի է հաստատել, թէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Ցուցակ Ձեռագրաց»ը պատրաստուած է համաձայն Երեւանի Մատենադարանի ցուցակագրման նորագոյն գիտական մեթոտին, որ բաժնուած է չորս գլխաւոր մասերու. Ա. Նկարագրութիւն, Բ. Նկար, Գ. Բովանդակութիւն, Դ. Յիշատակարան-Կնքադրոշմ: Անուշաւան Վրդ. Դանիէլեան, երեք տարբեր առիթներով, իր պատրաստած աշխատանքը տարած է Երեւան, եւ յատկապէս հայրենի քաջամուտ ձեռագրագէտ ու գիտաշխատող Օննիկ Եգանեանի ուշադիր ու գուրգուրոտ հսկողութեան տակ՝ կատարած է հարկ եղած սրբագրութիւններն ու յաւելումները, իր գործին ապահովելով գիտական ամուր հենք մը: Հաւանաբար տեղին է յիշել, թէ Լեւոն Գ. Մինասեանի պատրաստած «Ցուցակ Ձեռագրաց Նոր-Ջուղայի Ս. Ամենափրկչեան Վանաց Թանգարանի» հատորը (1972 թ.), իր կարգին, խմբագրուած է նոյն Օննիկ Եգանեանի կողմէ: Այստեղէն հարցում մը. ինչո՞ւ չընդարձակել սահմանները եւ ընդհանրապէս չորդեգրել Երեւանի Մատենադարանի ցանկագրման նորագոյն գիտական մեթոտը, իբրեւ միատեսակ ու հասարակաց մեթոտ, այսուհետեւ կատարուելիք նմանօրինակ աշխատանքներուն համար, դիւրացնելու համար ե՛ւ գիտաշխատողներու ե՛ւ զանոնք օգտագործողներու գործը:

Ձեռագիրներու շարքի եւ յաճախ անոնցմէ ալ աւելի, այդ ձեռագիրներուն յիշատակարաններն են որ իրենց պատմական ու մատենագիտական տեղեկութիւններով հայագիտական տարբեր մարզերուն կը բերեն իրենց անգնահատելի նպաստը: Գիտակից այս իրողութեան՝ Անուշաւան Վարդապետ տուած է, առկայութեան պարագային, զըրչութեան ժամանակի ու հետագայի յիշատակարանները: Ձեռագիրներու բովանդակութիւնը ան ներկայացուցած է կարելի ամէն մանրամասնութեամբ, եւ իւրաքանչիւր ձեռագիրէ տուած է քիչէ նկար մը: Եթէ յիշատակարաններու եւ բովանդակութեան ընծայուած այս կարեւորութիւնը անհամեմատօրէն ընդարձակած է էջերն ու ծաւալը հատորին, միւս կողմէ սակայն, շարժելով այդպէս, հեղինակը մեծ ծառայութիւն մատուցած կ'ըլլայ ընդհանրապէս զայն օգտագործողներուն:

Անուշաւան Վրդ. Դանիէլեանի պատրաստած այս հատորը հարուստ է նաեւ իր ցանկերու զգալի առատութեամբ եւ այլազանութեամբ. ցանկեր՝ անձնանուններու, տեղանուններու, յիշատակարաններու, պատառիկ-պահպանակներու, գրչութեան վայրերու, գրիչներու, ծաղկողներու, կազմողներու, թուղթ կոկողներու, ստացողներու, կնքատէրերու, կնիքներու ժամանակագրական մանրանկարչութեանց: Համեմատական եւ ընդհանուր տախտակներով, ինչպէս նաեւ հատորին յատուկ յիշատակարանով կ'եզրափակուի այս

խիստ կենսական ու շահեկան հատորը, որ առաջին հերթին զայն պատ-
րաստողին կ'ապահովէ գիտնական աշխատողի վարկ մը, ու գործին՝
մնայուն արժանիք:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Ձեռագրաց Ցուցակ»ի հրատա-
րակումով, կ'ամբողջանայ շարքը սփիւռքահայ կարեւոր մատենադա-
րաններու եւ կեդրոններու հայկական ձեռագիրներու ամբողջական
ցուցակներուն:

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ